

Jaarverslag 2018

Stichting Voedselbosbouw Nederland

Datum: 6 mei 2019

Versie: 1.2 DEF

Versiebeheer

Versie	Datum	Wijzigingen	Voorgedragen aan	Vastgesteld
1.0	08-03-2019	VBNL Jaarverslag 2018 (verslag van het bestuur)	Bestuur	
1.1	03-05-2019	VBNL Jaarverslag 2018 met jaarrekening	W.A. van den Brink	
1.2	06-05-2019	VBNL Jaarverslag 2018 met jaarrekening met samenstellingsverklaring getekend (definitief)	Bestuur en RvT	07-05-2019

Referentie

Naam: stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL)

Opdrachtgever: Bestuur en Raad van Toezicht stichting Voedselbosbouw Nederland

Voorzitter: Wouter van Eck

Penningmeester: Bart Lensink

Datum: 06-05-2018

Versie: 1.2

Naam document: VBNL Jaarverslag en jaarrekening 2018 versie 1.2 DEF (06-05-2019).docx

Inhoudsopgave

1	Algemene gegevens	4
2	Verslag van het bestuur	5
	2.1 Overzicht activiteiten en belangrijkste resultaten in 2018	5
	2.2 Voedselbosbouw blijkt kiemkrachtig concept	6
	2.3 Voedselbossen in de Flevopolder	7
	2.4 Voedselbos Houtrakpolder	8
	2.5 Agro-ecologische bosbouw op landgoed Welna	8
	2.6 Voedselbossen Schijndel en De Terp: pilots Bos & Klimaat	9
	2.7 School voor Voedselbosbouw Overijssel	9
	2.8 Onderzoek naar duurzaamheidsimpacts voedselbossen	10
	2.9 Naar een duurzame doorbraak van de voedselbosbouw	10
	2.10 CO ₂ de boom in	11
	2.11 Vooruitzichten 2019	11
3	Jaarrekening	13
	3.1 Balans per 31-12-2018	13
	3.2 Staat van baten en lasten boekjaar 2018	14
	3.3 Kasstroomoverzicht	14
4	Toelichting	15
	4.1 Aard van de activiteiten	15
	4.2 Schattingen	15
	4.3 Algemene grondslagen	15
	4.4 Toelichting op de balans	17
	4.5 Toelichting op de staat van baten en lasten	19
	4.6 Bestemming exploitatiesaldo	20
5	Samenstellingsverklaring	21

1 Algemene gegevens

Statutaire naam : Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL)

Vestigingsplaats : Lelystad

Rechtsvorm : Stichting

Doelstelling : Doel van de stichting VBNL is:

- Duurzame ontwikkeling en exploitatie van nieuwe en bestaande voedselbossen in Nederland ten behoeve van een duurzame voorziening van behoeften van de vruchtgebruikers van deze voedselbossen, nu en in de toekomst, hier en elders.
- Daarnaast beoogt de stichting zoveel mogelijk bij te dragen aan een waardevolle natuurbeleving van de vruchtgebruikers van voedselbossen, alsmede aan de ontwikkeling en verspreiding van hoogwaardige kennis en ervaring met betrekking tot eetbare natuur in het algemeen en voedselbossen en permacultuur in het bijzonder.

Samenstelling bestuur op balansdatum:

- Wouter van Eck - *voorzitter*
- Bart Lensink - *penningmeester*
- Marc Buiten - *secretaris*
- Fransjan de Waard - *lid*
- Evelyn Derksen - *lid*

Samenstelling Raad van Toezicht op balansdatum:

- Nel Sangers - *voorzitter*
- Jan Hein Ruijgrok - *secretaris*
- Henk Renting - *lid*

2 Verslag van het bestuur

2.1 Overzicht activiteiten en belangrijkste resultaten in 2018

Projecten en partners	Belangrijkste resultaten
Voedselbos Eemvallei Zuid – Staatsbosbeheer; Stichting Speelwildernis Het Buytenwold; Maatschap Stadsboerderij Almere	<ul style="list-style-type: none"> Definitief ontwerp voedselbos gemaakt en vastgesteld Nader veldonderzoek heeft overgebleven archeologische risicozones scherp in beeld gebracht; gevolgen voor het ontwerp van voedselbos blijken beperkt.
Voedselbos Zeewolde – IVN/NME Zeewolde	<ul style="list-style-type: none"> Voedselbos Zeewolde (ca. 1 ha.) is geheel aangeplant
Voedselbos Houtrakpolder – Staatsbosbeheer, Greenchoice	<ul style="list-style-type: none"> Ontwerp voor openbaar toegankelijk voedselbos gemaakt Aanplant van enkele duizenden bomen en struiken
Agro-ecologische bosbouw op landgoed Welna – The Plant, landgoed Welna	<ul style="list-style-type: none"> Vier ontwerpen en verdienmodellen voor de exploitatie van een voedselbos voor de thema's <i>Gastronomie, Volumeproductie, Biodiversiteit en Beleving</i>
Voedselbos Schijndel Noord-Brabant – Groen Ontwikkelfonds Brabant; HAS Den Bosch	<ul style="list-style-type: none"> Samenwerkingsovereenkomst projectpartners ondertekend Projectplan (incl. exploitatieopzet) afgerond en goedgekeurd Informatieavond voor ca. 80 omwonenden en belangstellenden Voorlopig ontwerp gemaakt en plantgoed hagen/singels besteld Aanplant hagen en boomsingels i.s.m. circa 100 vrijwilligers
Scholingsprogramma Voedselbossen Overijssel – NMO	<ul style="list-style-type: none"> Start programma School voor Voedselbosbouw Overijssel 7 regionale informatieavonden en oriëntatiecursussen voor burgers en kleinschalige voedselbosinitiatieven
Pilots Bos & Klimaat 2019 – Boerderij De Terp in Erichem	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting koolstofvoorraad in bodem Voedselbos Schijndel Voorlopig ontwerp voor Voedselbos De Terp in Erichem Aanleg omringende haag van Voedselbos De Terp in Erichem
Pilot Agroforestry Flevoland – Wageningen University Research, Louis Bolk Instituut	<ul style="list-style-type: none"> Plan van Aanpak Voorbereiding Pilot(s) Agroforestry in Flevoland Inzicht in potentiële bijdragen voedselbossen aan eiwittransitie
Monitoringsstudie duurzaamheidsimpacts voedselbossen – Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW), Wageningen Environmental Research (WENR), Both Ends (Rich Forests), de HAS Hogeschool en de Aeres Hogeschool	<ul style="list-style-type: none"> Conceptvoorstel voor een langjarig wetenschappelijk onderzoek naar de reële en potentiële duurzaamheidsimpacts van voedselbossen in gematigde klimaatzones
CO2 de Boom in	<ul style="list-style-type: none"> Fondsvorming voor medefinanciering van bomen voor voedselbossen als vrijwillige CO2-compensatie
Green Deal Voedselbossen – diverse partners	<ul style="list-style-type: none"> Formele erkenning voedselbossen als agrarische teelt met gewascode 1940 'Voedselbos' voor gecombineerde opgave

2.2 Voedselbosbouw blijkt kiemkrachtig concept

In 2018 heeft de voedselbosbouw een indrukwekkende kiemkracht getoond. Het 'uitgangsmateriaal' dat we in de voorgaande jaren hebben ingezaaid en aangeplant blijkt goed aan te slaan. Diverse gesprekken en onderhandelingen resulteerden op 31 mei in de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst tussen stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL), het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) en de HAS Den Bosch inzake de realisatie en exploitatie van een voedselbos te Schijndel voor een periode van 20 jaar. Direct nadat het nieuws in de regionale media was verschenen kregen we een enthousiast telefoontje van de CEO van VITAM. Of we interesse hadden in samenwerking? Daar hoefden we niet lang over na te denken en voor we het wisten kwam een zware delegatie van VITAM op bezoek in Groesbeek voor een rondleiding door voedselbos Ketelbroek en een verdiepend gesprek over de samenwerkingsmogelijkheden. De wederzijdse waardering voor elkaanders expertise, werkwijze en ambities resulteerde op 12 september in de ondertekening van een Memorandum van Overeenstemming (MvO) waarmee een langdurige samenwerking werd bezegeld tussen stichting Voedselbosbouw Nederland en Vitam. Doel van deze samenwerking is: "Duurzame ontwikkeling en benutting van voedselbossen en bijbehorende producten en diensten ter bevordering van onder meer een vitale natuur, lekker, gezond en kwalitatief hoogwaardig voedsel, welzijn, educatie, innovatie en een aantrekkelijk landschap."

Door een onverwacht knelpunt met betrekking tot de archeologie moest de aanplant van het voedselbos Eemvallei Zuid in Almere Oosterwold met een jaar worden uitgesteld. Dat bleek achteraf een 'blessing in disguise', omdat we daardoor het een nieuw project budgetneutraal konden inbrengen in de zogenoemde projectportfolio *Klimaat Slim Bos- en Natuurbeheer* (zie par. 2.5). Het bood ons de gelegenheid om van start te gaan met de ontwikkeling van 'Voedselbos De Terp' (4,5 ha.) op de gelijknamige boerderij in Erichem. Op dit biologisch akkerbouwbedrijf van bijna 100 hectare worden onder meer de pompoenen voor Albert Heijn gekweekt en verpakt. De boer heeft in 2017 een voedselbos cursus gevolgd bij Stijn Heijs en Wouter van Eck. Uit enthousiasme over het geleerde wil hij sindsdien een perceel van zijn bedrijf inrichten met een voedselbos dat voldoet aan de definitie uit de *Green Deal Voedselbossen*. Door te voldoen aan de gestelde randvoorwaarden (zie tekstbox) kan hij als eerste boer in Nederland gebruik gaan maken van de gewascode 'Voedselbos' (nr. 1940) die dankzij onze lobby sinds 1 januari 2019 officieel is opgenomen in de tabel 'Gewassen' die leidend is voor de zogenoemde 'gecombineerde opgave' in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU. De erkenning van de teelt 'Voedselbos' met een eigen gewascode ('1940') in de gecombineerde opgave is een mooie mijlpaal in de nog prille geschiedenis van de voedselbosbouw in Nederland! Landbouwgrond waarop een voedselbos wordt aangeplant, hoeft immers nu niet te worden afgewaardeerd tot natuurgrond, waardoor een belangrijke belemmering voor professionalisering van de voedselbosbouw is weggenomen.

Randvoorwaarden voor de gewascode '1940' voor een 'Voedselbos' op basis van de definitie uit de Green Deal Voedselbossen:

- a) Aaneengesloten oppervlak van minimaal 0,5 hectare;
- b) Dominantie - op termijn - van hoge kroonbomen met eetbare productie in combinatie met minimaal drie andere vegetatielagen (struiken, lage bomen, klimmers en/of kruiden);
- c) Géén teelt van eenjarige gewassen en géén veehouderij binnen het betreffende perceel;
- d) Afzien van bemesting en inleveren van de mestruimte voor de betreffende oppervlakte.

Mede dankzij de start van de aanleg van het grote voedselbos in Schijndel was er in de media veel aandacht voor de voedselbosbouw. In de landelijke media trokken het item van Nieuwsuur over voedselbos Ketelbroek en de artikelen van Mac van Dinther Volkskrant over de professionele voedselbosbouw de meeste aandacht. Regionaal waren de bijdragen van het Brabants Dagblad en Omroep Brabant erg populair. Deze media-aandacht heeft ertoe bijgedragen dat we tijdens de eerste aanplantdagen van voedselbos Schijndel enthousiaste medewerking hebben gekregen van meer dan 100 vrijwilligers! Deze en vele andere ontwikkelingen onderstrepen de bijzondere kiemkracht van het concept voedselbosbouw. Op deze kiemkracht bouwen we de komende jaren graag voort!

2.3 Voedselbossen in de Flevopolder

Voor het **Voedselbos Eemvallei Zuid** in Almere is in 2018 een definitief ontwerp gemaakt en vastgesteld. Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning door Staatsbosbeheer (SBB) voor het hele project kwam echter een knelpunt aan het licht met betrekking tot de archeologie in het gebied. Hierdoor liep het project zoveel vertraging op dat er het afgelopen plantseizoen (winter 2018 – '19) niet aangeplant kon worden.

Bij voorgesprekken met de gemeentelijk archeologen was besproken welke eisen er worden gesteld aan de geplande inrichtingswerkzaamheden in relatie tot archeologische waarden. Op advies van bureau Transect waren er daarom in het ontwerp voor de Eemvallei Zuid en het bijbehorende voedselbos beperkingen gesteld aan ontgravingdiepten van greppels, waterpartijen en cunetten voor wegen en paden. Bij de gesprekken over de omgevingsvergunning bleek echter dat ook de aanplant van bomen wordt gezien als een bedreiging voor de archeologische waarden. Bovendien bleek uit recente sonderingen dat de waardevolle grondlagen veel ondieper zitten (door inklinking van de bovengelegen lagen) dan werd aangenomen. De gemeentelijke archeologen hadden de initiatiefnemers hier niet eerder op geattendeerd. Daardoor bleek nader archeologisch veldonderzoek nodig.

Op basis van een eerdere risicoanalyse van bureau Movares/De Brug is het veldonderzoek ingeperkt tot de gebiedsdelen waarvan de archeologische waarde nog niet in kaart is gebracht en delen die een hoge kans geven op archeologische vondsten. Uit het veldonderzoek van bureau Transect, dat in december 2018 werd afgerond, kwam naar voren dat de consequenties voor het ontwerp van de Eemvallei Zuid erg meevallen. De overgebleven risicozones die overlappen met de bosdelen, blijken zeer beperkt. Het betreft met name nog een plek in kavel Noord langs de Karl Marx-weg en wat kleinere plekken in kavel Zuidwest. Om de tijd en kosten van verder archeologisch onderzoek zoveel mogelijk te vermijden heeft het projectteam – bestaande uit vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer, Stichting Voedselbosbouw Nederland, Stichting Speelwildernis Het Buytenwold en Natuurboerderij Vliervelden – inmiddels ingestemd met een door bureau Plantschap aangepast ontwerp voor de voedselbosdelen waarin de overgebleven risicozones worden 'omzeild'. SBB zal deze aanpassingen laten meenemen in de bestektekeningen. Daarbij moet wel worden geverifieerd of het ontwerp nog steeds voldoet aan de boscompensatie-opgave van 30 hectare en de waterbergingsopgave van 2,3% oppervlak per landschapskavel.

Uit het overleg dat SBB eerder heeft gehad met de gebiedsregisseur, de Nieuwe Natuur-programmamanager en de archeoloog van de gemeente is gebleken dat zij zich ook goed kunnen vinden in de strategie om geen verder archeologisch onderzoek meer te doen, maar het plan aan te passen aan de overgebleven risicozones. De afspraak is verder dat SBB het aangepaste plan nog even kortsluit met de gemeentelijke archeoloog voordat de omgevingsvergunning opnieuw wordt aangevraagd.

Voedselbos Zeewolde (ca. 1 ha.) is in 2018 geheel aangeplant. Na de voorbereidende werkzaamheden in november en december 2017 was het wachten op goed plantweer. In februari zat de vorst nog in de bosgrond. In maart zijn we begonnen met de aanplant en in ca. drie weekenden hebben we samen met vele vrijwilligers 90% van alle beplanting gezet. Na een schrikbarende droge zomer waarin we een landelijk weer-item werden bij het NOS-journaal, hebben we ook met veel vrijwilligers de jonge aanplant water kunnen geven. In oktober is een 'sneak preview' georganiseerd voor enkele belangstellenden; het bos is nog niet open voor bezoekers. Voor juni 2019 hebben we de officiële opening op de agenda staan. Er komt dan een toegangspoort en een informatiebord met toelichting voor de bezoekers.

Op verzoek van de provincie Flevoland heeft VBNL in de zomer van 2018 een **Plan van Aanpak Voorbereiding Pilot(s) Agroforestry in Flevoland** opgesteld in het kader van het project 'Growing Green Proteins'. Directe aanleiding voor dit verzoek was een verkenning van de mogelijkheden om in de Flevolandse praktijk uitwerking te geven aan de ambitie van de provincie om binnen enkele jaren de metropoolregio Amsterdam volledig van plantaardige eiwitten te voorzien. Het Plan van Aanpak had tot doel om in het najaar van 2019 (!) te komen tot de start van een of meer pilotprojecten rond de toepassing van een of meer vormen van boslandbouw op even zoveel

landbouwbedrijven in Flevoland. Het gaat in dit verband met name om de bedrijfsmatige ontwikkeling en exploitatie van een rijenteelt en/of een voedselbos. Elk pilotproject diende serieus perspectief te bieden op een substantiële en groeiende bijdrage van de provincie Flevoland aan de eiwittransitie en, meer in het algemeen, aan de transitie naar een duurzame voedselvoorziening in de metropoolregio Amsterdam. Uiteindelijk is het niet tot uitvoering gekomen van het Plan van Aanpak, omdat provinciale staten wilde wachten met het vrijmaken van budgetten voor dit soort projecten totdat de provinciale omgevingsvisie is vastgesteld, naar verwachting eind 2019.

2.4 Voedselbos Houtrakpolder

Voedselbos Houtrak ligt tussen Amsterdam en Haarlem, niet ver van Halfweg en Spaarnwoude. Binnen een groter recreatieterrein van Staatsbosbeheer is 6,5 hectare aangewezen voor het te ontwikkelen voedselbos. Staatsbosbeheer heeft dit terrein in 2017 in bruikleen gegeven aan Stichting Voedselbosbouw; het is een van de gezamenlijke pilotprojecten uit de Green Deal Voedselbossen. Energieleverancier Greenchoice heeft een subsidie verstrekt om realisering mogelijk te maken; het omzetten van een kale grasvlakte in een florerend voedselbos leidt immers tot het vastleggen van veel koolstof in bos en bodem.

Het ontwerp van Voedselbos Houtrak is gemaakt door Jelle Fekkes en Wouter van Eck. Het wordt een openbaar toegankelijk terrein, waarbij langs de paden veel ruimte is gecreëerd voor educatie over het systeem. Zo is er een wandelroute aangelegd die de bezoekers leidt langs plantgoed van verschillende continenten en door diverse biotopen en klimaatzones. In een meer afgelegen gedeelte wordt voorrang gegeven aan rust voor de natuur en (periodieke) oogst.

De aanplant en het beheer van het voedselbos wordt uitgevoerd in samenwerking met een lokale kerngroep. Staatsbosbeheer blijft verantwoordelijk voor het onderhoud aan de hoofdpaden en watergangen. De eerste aanplant op deze voormalige grasvlakte stamt uit 2017. In 2018 is gestaag doorgewerkt met het aanplanten van enkele duizenden bomen en struiken (waaronder vervanging van enige inboet als gevolg van de droge zomer).

2.5 Agro-ecologische bosbouw op landgoed Welna

Stichting Voedselbosbouw heeft in 2018 de inhoudelijke hoofdrol gespeeld in het project '*Agro-ecologische bosbouw op landgoed Welna*'. Dit project is door netwerkpartners geïnitieerd en met financiering vanuit Europese bronnen voor de Gelderse plattelandontwikkeling geframed als '*innovatie in de bosbouw*'. Het gaf ons de gelegenheid om de voedselbosbouw te positioneren als een interessant ecologisch en economisch alternatief voor herinrichting en beheer van bestaande bos- en natuurterreinen. Het project, dat enkele bijeenkomsten met diverse spelers uit bestaande en nieuwe netwerken omvatte, werd afgerond met een goed bezocht symposium op Van Hall Larenstein in Velp. Sindsdien beschikken we over een viertal verdienmodellen voor de exploitatie van een voedselbos, elk geënt op een ander thema. Voor de thema's *Gastronomie*, *Volumeproductie*, *Biodiversiteit* en *Beleving* hebben we een ecologische, ruimtelijke en financiële uitwerking gemaakt. Dit pakket, dat zowel online als fysiek aan de buitenwacht is gepresenteerd, vormt een primeur en een potentieel nieuw referentiekader voor de bosbouw. De daadwerkelijke aanleg en exploitatie van een voedselbos op landgoed Welna, op basis van een combinatie van deze verdienmodellen, zou goed passen bij onze ambitie voor dit spoor van innovatie. Maar of het zo ver komt is vooral afhankelijk van de eigenaren en beheerders van Welna.

De samenwerking met de betreffende partners leverde voor alle betrokkenen een 'steile leercurve' op, waarbij het belang van een zeker 'eigenaarschap' op diverse momenten onderstreept werd. Dat begint bij de formulering van projecten en strekt zich uit over de hele interne afstemming en externe communicatie. Het budget was krap bemeten, maar er viel bij aanvang niet veel te kiezen. Het was graag of niet en in financiële zin hebben we daardoor een grotere 'eigen bijdrage' moeten leveren dan wenselijk was. Maar als VBNL-team hebben we vruchtbaar samengewerkt en het resultaat mag er zijn: voedselbossen staan op de kaart van de Nederlandse bosbouw.

2.6 Voedselbossen Schijndel en De Terp: pilots Bos & Klimaat

Stichting Voedselbosbouw Nederland, Groen Ontwikkelfonds Brabant en HAS Hogeschool hebben in mei 2018 een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Hierin is onder meer vastgelegd dat provincie Noord-Brabant ruim 20 hectare grond in de gemeente Meierijstad voor 20 jaar gaat verpachten aan stichting Voedselbosbouw, tegen een marktconforme prijs. Verder is afgesproken dat Groen Ontwikkelfonds Brabant ook investeert in het plantgoed en het voor de natuurwaarden belangrijke grondverzet bij de aanleg.

De start van de aanleg van het voedselbos in Schijndel in de winter van 2018-2019 werd mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage vanuit het Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit, in het kader van de portfolio *Klimaat Slim Bos- en Natuurbeheer*. Dit programma, dat wordt gecoördineerd door de Wageningen Universiteit, biedt ruimte voor zogenoemde ‘pilots Bos & Klimaat’ die door verschillende partijen worden uitgevoerd. Stichting Voedselbosbouw heeft twee pilots uitgevoerd door een start te maken met de aanleg van twee voedselbossen: één van ruim 20 hectare op provinciale gronden in het Brabantse Schijndel en één van 4,5 hectare op de biologische boerderij De Terp (ca. 70 ha.) in Erichem (zie: <http://www.cvdeterp.nl>). De Terp is de boerderij die voor Albert Heijn alle pompoenen kweekt en verpakt. In januari en februari van 2019 zijn met name de hagen en boomsingels voor beide voedselbossen aangeplant. Ten behoeve van het beoogde langjarige klimaatonderzoek (zie par. 2.6) heeft het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO) op de locatie Hardekamp van voedselbos Schijndel nulmetingen verricht naar de koolstofvoorraad in de bodem.

Met ondersteuning van circa 100 vrijwilligers zijn in Schijndel op twee locaties in totaal circa 3.400 bomen (o.a. wilgen en elzen) en 1.400 struiken (o.a. meidoorn, sleedoorn) aangeplant langs de randen en in de percelen. Voor het voedselbos op boerderij De Terp in Erichem worden in totaal 1.550 stuks bosplantsoen aangeplant voor de haag die het gehele perceel omzoomt. Door de hagen het eerst aan te leggen, kunnen ze snel hun ondersteunende functies gaan vervullen voor de rest van het voedselbos. De hagen zorgen voor windschut en omdat ze zo zijn samengesteld dat er zo’n 10 maanden per jaar een of meer soorten in bloei staan, bieden ze bijna het hele jaar voedsel aan insecten die van belang zijn voor het plaagbeheer en de bestuiving in het voedselbos. Naast de hagen is in Schijndel deze winter bovendien het eerste ‘bosvak’ binnen de hagen gevuld met eetbare soorten. Vak ‘13H’ (ruim 1 ha.) op de locatie ‘Hardekamp’ (ruim 16 ha.) is gevuld met 180 bomen (o.a. amandel, hazelaar, kweeper en abrikoos) en 680 struiken (o.a. duindoorn, appelbes, worcesterbes). Op boerderij De Terp is deze winter alleen de omringende haag aangelegd om er aldus voor te zorgen dat het perceel nog één seizoen gebruikt kan worden voor de teelt van pompoenen. In de komende winter zal het leeuwendeel van het ontwerp worden aangeplant.

2.7 School voor Voedselbosbouw Overijssel

In 2018 is een goede start gemaakt met het programma School voor Voedselbosbouw Overijssel dat stichting Voedselbosbouw tot eind 2019 uitvoert in opdracht van de provincie Overijssel. Er was veel animo voor de in totaal 7 regionale informatieavonden en oriëntatiecursussen uit spoor 1 dat gericht is op burgers en kleinschalige voedselbosinitiatieven. Dit vertaalt zich in een maximaal aantal inschrijvingen voor de ontwerp cursus, die half maart 2019 van start gaat. De sporen 2 voor boeren en 3 voor landgoedeigenaren en terreinbeheerders zijn deels nog in ontwikkeling. Er is budget voor ontwikkeling van scholingsmaterialen rond de (professionele) voedselbosbouw. Het scholingsprogramma biedt gelegenheid tot samenwerking met nieuwe partners – o.a. Natuur en Milieu Overijssel, Eelerwoude, en Overijssels Particulier Grondbezit – en vergroot de zichtbaarheid en rol van VBNL in Overijssel. Hierdoor ontstaat ruimte voor verdere verspreiding van de professionele voedselbosbouw in de provincie, mede omdat Overijssel een voortrekkersrol wil vervullen bij het streven naar een natuurinclusieve landbouw, zowel in Nederland als in Europa. De opdracht kan ook voor andere provincies dienen als voorbeeld van regionale kennisontwikkeling en acties rond voedselbossen in de praktijk.

2.8 Onderzoek naar duurzaamheidsimpacts voedselbossen

De aanplant van de grootschalige voedselbossen in Schijndel (20 ha.) en Almere (Eemvallei Zuid; 30 ha.) biedt een unieke kans om de ontwikkeling van een vakkundig ontworpen voedselbos vanaf het vroegste begin te volgen. VBNL wil deze kans met beide handen aangrijpen om serieus wetenschappelijk onderzoek te laten verrichten naar de mogelijkheden en meerwaarden van voedselbossen. Afgezien van het wetenschappelijk onderzoek naar diverse andere vormen van boslandbouw en enkele studies naar kleinschalige, voornamelijk particuliere voedselbossen (o.a. homegardens), is er tot op heden namelijk erg weinig wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd met betrekking tot professionele voedselbossen.

Het gebrek aan wetenschappelijk onderzoek is vooral weinig bevorderlijk voor de acceptatie van de voedselbosbouw als een serieus te nemen, nieuwe en duurzame vorm van voedselproductie. Met name professionals uit groene sectoren zoals de landbouw en het beheer van landgoederen en natuurterreinen begroeten het fenomeen Voedselbos over het algemeen met veel scepsis en allerhande basale vragen vooral met betrekking tot de economische haalbaarheid en de ecologische meerwaarden. In het bredere maatschappelijke debat gaat het gebrek aan wetenschappelijke literatuur gepaard met veel begripsverwarring en weinig vruchtbare discussies over het potentieel van voedselbossen in het licht van de gewenste verduurzaming van de landbouw en voedselvoorziening.

Tegen deze achtergrond heeft het bestuur van stichting Voedselbosbouw in 2018 het initiatief genomen voor de ontwikkeling van een voorstel voor een langjarig wetenschappelijk onderzoek naar de reële en potentiële duurzaamheidsimpacts van voedselbossen in gematigde klimaatzones. Er ligt inmiddels een globaal conceptvoorstel voor een onderzoek naar de impacts van voedselbossen op de voedselproductie, klimaatmitigatie en de vitaliteit en biodiversiteit van de aanwezige natuur in en rond een voedselbos. In overleg met de onderzoekspartijen die de Green Deal Voedselbossen hebben ondertekend, is besloten om dit concept-onderzoeksvoorstel om te vormen tot een voorstel voor een integraal onderzoeksprogramma waaraan meerdere partijen kunnen bijdragen.

Achterliggend idee is dat VBNL niet zelf onderzoek gaat verrichten maar wel de randvoorwaarden creëert voor uitvoering van gedegen wetenschappelijk onderzoek door kennisinstellingen. VBNL heeft in dit verband goede samenwerkingsrelaties opgebouwd met onder meer het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO), Wageningen Environmental Research (WENR), Both Ends (Rich Forests), de HAS Hogeschool in Den Bosch en de Aeres Hogeschool in Almere. In het kader van de pilots Bos & Klimaat heeft het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO) in november 2018 reeds nulmetingen verricht naar de koolstofvoorraad in de bodem op de locatie Hardekamp van voedselbos Schijndel (zie par. 2.4). Deze nulmetingen zijn cruciaal voor betrouwbare analyses van de impacts van een voedselbos op de klimaatmitigatie door vastlegging van koolstof uit de atmosfeer in de bodem en vegetatie.

2.9 Naar een duurzame doorbraak van de voedselbosbouw

In vijf jaar tijd minimaal 150 hectare voedselbos aanleggen op landbouwgronden in Nederland ten behoeve van een duurzame, bedrijfsmatige voedselproductie in de komende decennia. Dat is kortweg de doelstelling die VBNL met het programma *Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw* wil realiseren in samenwerking met boeren en bedrijven die maatschappelijk verantwoord willen ondernemen. Om de beoogde groei van een professionele voedselbosbouw te bewerkstelligen, willen we verder een aantal noodzakelijke randvoorwaarden scheppen. Hierbij valt te denken aan ontwikkeling en beproeving (!) van nieuwe financierings- en verdienmodellen voor voedselbossen en 'training on the job' van boeren en groenbeheerders met toegang tot landbouwgrond. De totale begroting voor uitvoering van het programma in de komende 5 jaar omvat ruim 1,5 miljoen euro. Bij het Ministerie van LNV (Bos & Klimaat Pilots), stichting DOEN, het Gieskes-Strijbis Fonds en Greenchoice zijn verzoeken ingediend voor cofinanciering van (onderdelen van) het programma. Het Ministerie van LNV en Greenchoice hebben inmiddels substantiële bijdragen toegezegd.

2.10 CO₂ de boom in

Uit het duurzaamheidsnetwerk kwam eind 2018 de vraag of stichting Voedselbosbouw particulieren kon helpen door hun CO₂-uitstoot te compenseren in voedselbossen. De gelegenheid hing samen met de goede voornemens van een groep bewuste Nederlanders voor 2019. Na intern overleg heeft het bestuur besloten in deze behoefte te voorzien door instelling van een fonds onder de noemer 'CO₂ de boom in'. Sinds 1 januari 2019 is daarmee voor particulieren de mogelijkheid geschapen om de aanplant van lang levende bomen in een voedselbos mede te financieren door een bijdrage van € 1,- per boom te storten op de rekening van de stichting. Zo kan het fonds gaan fungeren als een spaarpot waarmee de stichting extra financiële armslag krijgt voor aanschaf van plantgoed in voedselbossen. Omdat het plantgoed voor de voedselbossen in Zeewolde, Almere en Schijndel al volledig kan worden gefinancierd uit andere bronnen komen alleen nieuwe voedselbossen, die mede door stichting Voedselbosbouw worden ontwikkeld, in aanmerking voor deze vorm van medefinanciering. Hoewel de provincie Flevoland bijdraagt aan de ontwikkeling van het voedselbos in de Eemvallei Zuid, is een aanvulling van het provinciale budget voor aanschaf van plantgoed welkom. Tot dusver (maart 2019) is er via het fonds een bescheiden eerste bedrag ingezameld van € 283,-.

De meerwaarde van dit initiatief ligt vooral in de mogelijkheid om CO₂-compensatie via aanleg van voedselbossen verder te gaan uitbouwen en uitdragen. Vrijwillige CO₂-compensatie via cofinanciering van bosaanleg door particulieren, bedrijven en organisaties wint langzamerhand aan populariteit. Vooralsnog zijn de mogelijkheden daartoe grotendeels beperkt tot bijdragen aan de aanplant van bos en bomen in verre buitenland. De optie om zulke gelden te kunnen steken in de ontwikkeling van voedselbossen in Nederland, met extra functies en meerwaarden voor de natuur, landbouw en het landschap, vormt dan ook een waardevolle aanvulling op het huidige aanbod. Voor onze stichting biedt dit perspectief op een extra financieringsstroom voor projecten die voldoen aan de criteria. Daarnaast lijkt ook de PR-waarde interessant: het fonds biedt de mogelijkheid om de voedselbosbouw op een nieuwe, relevante manier onder de aandacht te brengen van een groter publiek. Hoewel het veld van CO₂-beprijzing nog volop in ontwikkeling is, heeft met name de vrijwillige CO₂-compensatie, vanwege de toenemende politieke en maatschappelijke aandacht voor de klimaatverandering, een flink groeipotentieel. Stichting Voedselbosbouw heeft in principe de capaciteit en positie om hierop in te haken, maar het bestuur wil daarvoor eerst meer visie en beleid ontwikkelen.

2.11 Vooruitzichten 2019

De vergunningaanvraag voor (Voedselbos) Eemvallei Zuid is inmiddels (april 2019) in gang gezet. Als de voorbereiding van het bestek (t/m mei 2019) en de aanbestedingsprocedure (juni/juli) volgens planning verlopen kan de aanleg van het grondwerk en de infrastructuur direct na de bouwvakvakantie (laatste week augustus) van start gaan. Dit duurt naar verwachting tot en met oktober 2019. Vanaf 1 november 2019 kan gestart worden met de aanplant van de hagen, boomsingels en een grid van pionierssoorten in het voedselbos. Voor woensdag 22 mei a.s. is een informatiebijeenkomst voor omwonenden en belangstellenden gepland.

Voedselbos Zeewolde bevindt zich nog steeds in de opstartfase en ook in 2019 blijft het beheer nog vallen onder de verantwoordelijkheid van stichting Voedselbosbouw. Vooruitlopend op de inlijving bij IVN zal stichting Voedselbosbouw in samenwerking met een kerngroep van vrijwilligers een aantal activiteiten organiseren om het voedselbos bekender te maken bij IVN-ers en omwonenden. De aanplant van Voedselbos Houtrak zal de komende winter voltooid worden.

In het kader van het programma *School voor Voedselbosbouw Overijssel* zullen in 2019 diverse educatieve activiteiten (o.a. cursussen) worden ontplooid voor boeren (spoor 2) en landgoedeigenaren en terreinbeheerders (spoor 3). Ter bevordering van het wetenschappelijk onderzoek naar de duurzaamheidsimpacts van voedselbossen gaat stichting Voedselbosbouw in 2019 verder met de omvorming van het huidige concept-

onderzoeksvorstel in een voorstel voor een integraal onderzoeksprogramma waaraan diverse partijen kunnen bijdragen. Het NIOO is de beoogde coördinator van dit programma. Stichting Voedselbosbouw en het NIOO willen samen het onderzoeksprogramma zover uitwerken, dat consortia van onderzoekspartijen uit de Green Deal Voedselbossen de komende jaren gerichte voorstellen kunnen schrijven waarmee effectief financiering kan worden verworven voor de gewenste onderzoeken.

In de winter van 2019-2020 gaat stichting Voedselbosbouw verder met de realisatie van de voedselbossen op 'kale' landbouwgronden. Voor de voedselbossen in Schijndel (20 ha.) en Erichem (4,5 ha.) zal de komende winter met name worden benut voor de aanplant van eetbare soorten in de bosvakken tussen de hagen en boomsingels. Indien (een deel van) de aangevraagde financiering beschikbaar komt, willen we van start gaan met het programma *Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw*. Dat betekent onder meer dat stichting Voedselbosbouw het komende jaar met geïnteresseerde agrariërs en andere groene ondernemers nieuwe projecten gaat opstarten rond de aanleg van voedselbossen op landbouwgronden. In aanvulling op de reeds gedane verzoeken tot co-financiering van het programma bij onder meer het Ministerie van LNV en stichting DOEN, starten we in 2019 een fondswervingscampagne richting bedrijven, organisaties en instellingen. Deze campagne wordt uitgevoerd en gecoördineerd door een kleine werkgroep van vrijwilligers. Namens het bestuur heeft Marc Buitter (secretaris) zitting genomen in deze werkgroep.

3 Jaarrekening

3.1 Balans per 31-12-2018

3.1.1 Activa

Tabel 1: Activa

Vlottende Activa in €	Toelichting)	2018 31 december	2017 31 december
Vorderingen en overlopende activa	4.4.2		
- Op handelsdebiteuren		43.055	-
- Overige vorderingen		681	239
Totaal: Kortlopende vorderingen		43.736	239
Liquide middelen	4.4.3	17.800	10.857
Totaal: Activa		61.536	11.096

*) De nummering verwijst naar de toelichting

3.1.2 Passiva

Tabel 2: Passiva

Passiva in €	Toelichting)	2018 31 december	2017 31 december
Eigen vermogen	4.4.4		
Totaal eigen vermogen		11.962	10.674
Kortlopende schulden en overlopende passiva	4.4.5		
- Vooruit ontvangen vergoeding nog uit te voeren projecten		27.612	
- Schulden aan leveranciers en handelskredieten		10.594	95
- Schulden aan bestuurders		840	
- Belastingen		7.470	
- Overige schulden en overlopende passiva		3.058	327
Totaal schulden		49.574	422
Totaal passiva		61.536	11.096

*) De nummering verwijst naar de toelichting

3.2 Staat van baten en lasten boekjaar 2018

Tabel 3: Staat van baten en lasten

Baten en Lasten in €	Toelichting (*)	2018	2017
Baten	4.5.1		
- Baten, subsidies en donaties		103.732	40.988
Totaal baten		103.732	40.988
Lasten	4.5.2		
- Exploitatielasten		90.992	23.839
- Kantoorlasten		786	454
- Algemene lasten		4.644	5.891
- Diensten derden		5.889	931
Totaal lasten		102.311	31.115
Bedrijfsresultaat		1.421	9.873
Financiële baten en lasten	4.5.3	-133	-152
Resultaat		1.288	9.721

*) De nummering verwijst naar de toelichting

3.3 Kasstroomoverzicht

Tabel 4: Kasstroomoverzicht

Kasstroom in €	2018	2017
Bedrijfsresultaat	1.421	9.873
Mutatie kortlopende vorderingen	43.497	239
Mutatie vreemd vermogen kort	49.152	403
Mutatie werkkapitaal	5.655	164
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	7.076	10.037
Betaalde rente	133	152
Overige operationele activiteiten	-133	-152
Kasstroom uit operationele activiteiten	6.943	9.885
Vermogensonttrekkingen	0	1
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	0	-1
Mutatie geldmiddelen	6.943	9.884

4 Toelichting

4.1 Aard van de activiteiten

De stichting tracht haar doel te verwezenlijken door:

- werving en ondersteuning van de mensen en middelen die nodig zijn voor een duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen in Nederland;
- het ontwerpen, aanleggen, beheren en exploiteren van vitale voedselbossen in Nederland;
- het ontwikkelen en delen van kennis en vaardigheden in relatie tot de duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen en andere vormen van eetbare natuur in gematigde klimaatzones, onder meer door middel van onderzoek, advies, training en educatie voor diverse doelgroepen;
- alle handelingen die met een duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen in ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

De activiteiten in 2018 hebben betrekking op de aanleg van een voedselbos in het project 'Eemvallei Zuid' in Flevoland, en Voedselbos Schijndel in Brabant.

4.2 Schattingen

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

4.3 Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met Richtlijn voor de jaarverslaggeving 640 'Organisaties zonder winststreven'. Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in euro's, tenzij anders vermeld.

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Voor zover niet anders is vermeld zijn de activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarde.

4.3.1 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van voorzieningen wegens oninbaarheid. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de ontvangsten.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor zover niet anders vermeld staan de liquide middelen volledig ter vrije beschikking.

Kortlopende schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde tenzij anders is bepaald. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering opgenomen.

4.3.2 Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Het resultaat boekjaar wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

4.4 Toelichting op de balans

Hierna worden de specifieke posten uit de balans per 31 december 2018 nader toegelicht

4.4.1 Materiele vaste activa

Er hebben in 2018 geen investeringen plaatsgevonden

4.4.2 Vorderingen en overlopende activa

Tabel 3: Vorderingen

Vorderingen in €	2018 31 december	2017 31 december
Handelsdebiteuren		
- Totaal debiteuren	43.055	-
Vorderingen en overlopende activa		
- Overige vorderingen	681	239
Totaal	43.736	239

Toelichting

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen. Onder de kortlopende vorderingen bevinden zich, evenals op 31 december 2017, geen posten met een overeengekomen looptijd die langer is dan 1 jaar.

Debiteuren: De debiteuren zijn gewaardeerd tegen nominale waarde van de uitstaande vorderingen. Een voorziening wegens mogelijke oninbaarheid wordt niet noodzakelijk geacht.

4.4.3 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen die tegoeden van bankrekeningen, die direct opeisbaar zijn. De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarden.

Tabel 4: Liquide middelen

Liquide middelen in €	2018 31 december	2017 31 december
- Rekening-courant bank	17.800	10.857
Totaal	17.800	10.857

4.4.4 Eigen vermogen

Tabel 5: Eigen vermogen

Algemene reserve in €	2018 31 december	2017 31 december
- Stand per 1 januari	10.674	954
- Resultaat boekjaar	1.288	9.720
Stand per 31 december	11.962	10.674

Toelichting

Het resultaat van het boekjaar wordt toegevoegd aan de algemene reserve en is geheel beschikbaar om te worden aangewend in 2019.

4.4.5 Kortlopende schulden en overlopende passiva

Onder de kortlopende schulden bevinden zich, evenals op 31 december 2017, geen posten met een overeengekomen looptijd die langer is dan 1 jaar. Schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde tenzij anders is bepaald.

Tabel 6. Schulden

Kortlopende schulden in €	2018 31 december	2017 31 december
- Vooruit ontvangen vergoeding nog uit te voeren projecten	27.612	-
- Schulden aan leveranciers en handelskredieten	10.594	95
Schulden aan bestuurders		
- B. Lensink	840	-
Belastingen		
- Te betalen omzetbelasting	7.470	-
Overige schulden en overlopende passiva		
- Overige schulden	3.058	327
Totaal	49.574	422

Toelichting

De Vooruit ontvangen vergoeding nog uit te voeren projecten betreffen de in 2018 ontvangen bedragen voor het project Voedselbos Eem vallei Zuid (van Staatsbosbeheer: € 17.060) en scholingsprogramma Overijssel (van de provincie Overijssel: € 10.552). Deze bedragen zijn vooruitbetaald waarvoor de verplichting in 2019 valt.

De schuld aan de bestuurder B. Lensink betreft de door hem betaalde licentie Dropbox en WIX (website). Deze worden in 2019 afgerekend.

4.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

Hieronder worden de specifieke posten uit de staat van baten en lasten over 2018 nader toegelicht

4.5.1 Baten

Tabel 7. Baten

Baten in €	2018	2017
- Subsidiebaten en donaties	14.553	40.988
- Baten	89.012	-
- Overige baten	167	-
Totaal	103.73	40.988

Toelichting

Er is voor € 4.178 aan donaties ontvangen. Voedselbos Zeewolde ontving voor € 7.500 aan subsidies.

4.5.2 Lasten

Tabel 8. Lasten

Lasten in €	2018	2017
Exploitatielasten		
- Exploitatielasten onbelast	19.581	23.839
- Exploitatielasten belast	71.411	-
Kantoorlasten		
- Kantoorbenodigdheden	786	454
Algemene lasten		
- Overige algemene lasten	4.644	5.891
Diensten derden		
- Administratie & Control	5.889	931
Totaal	102.311	31.115

Toelichting

De exploitatiekosten betreffen hoofdzakelijk consultancy inzet voor de uitwerking van de diverse fasen van de ontwikkelingsplannen. De algemene kosten betreffen voornamelijk vergaderkantoorkosten en kosten ban bijeenkomsten. Bij de diensten derden is rekening gehouden met de kosten van accountants-onderzoek indien dat door de provincie Flevoland of Staatsbosbeheer wordt vereist.

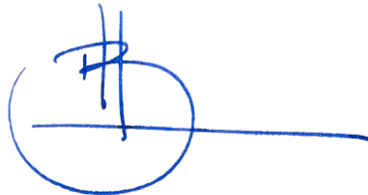
4.5.3 Financiële baten en lasten

Tabel 9. Financiële baten en lasten

Financiële baten en lasten in €	2018	2017
- Rentelasten en soortgelijke kosten	133	152
Totaal	133	152

4.6 Bestemming exploitatiesaldo

Voorgesteld wordt om het saldo van 2018 toe te voegen aan de algemene reserve.

Lelystad, 7 mei 2019

Bart Lensink, penningmeester

Lelystad, 7 mei 2019

Wouter van Eck, voorzitter

5 Samenstellingsverklaring

Aan:

Stichting Voedselbosbouw Nederland,
Hollandse Hout 186,
8244 GH Lelystad

Opdracht

Bijgaand bieden wij u ons rapport aan inzake de jaarrekening 2018 van uw onderneming Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL).

SAMENSTELLINGSVERKLARING

De jaarrekening van Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL) te Lelystad is door ons samengesteld op basis van de van u verkregen informatie. De jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2018 en de winst-en-verliesrekening over 2018 met daarbij behorende toelichting. In deze toelichting is onder andere een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving opgenomen.

Bij een samenstellingsopdracht bent u er verantwoordelijk voor dat de informatie klopt en dat u ons alle relevante informatie aanlevert. Wij hebben onze werkzaamheden dan ook uitgevoerd vanuit de veronderstelling dat u aan deze verantwoordelijkheid heeft voldaan.

Wij hebben deze samenstellingsopdracht uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, volgens de richtlijnen en voor ons geldende voorschriften in de verordeningen van de Nederlandse Orde van Administratie en Belastingdeskundigen (NOAB).

Daardoor mag u ervan uitgaan dat wij de opdracht professioneel, vakbekwaam en zorgvuldig, integer en objectief hebben uitgevoerd en dat wij vertrouwelijk omgaan met de door u verstrekte gegevens.

Wij hebben daarbij onze deskundigheid op het gebied van administratieve verwerking en financiële verslaggeving toegepast.

De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het verzamelen, het verwerken, het rubriceren, vergelijken, onderling aansluiten en het samenvatten van financiële gegevens ten behoeve van de jaarrekening. Wij hebben geen controle- en beoordelingswerkzaamheden uitgevoerd die ons in staat stellen om een oordeel te geven of een conclusie te trekken met betrekking tot de getrouwheid van de jaartrekening.

Wij verwachten u met de werkzaamheden van dienst te zijn geweest.

Putten,

W.A. van den Brink AC QC

Van den Brink, Kantoor voor administratieve dienstverlening